

CHIȘINĂUL DE ALTĂDATĂ

Iurie COLESNIC

Résumé

Le problème de notre survivance en tant que nation réside dans la question d'identité. L'architecture est l'un des principaux supports de l'identité. L'auteur présente cette identité spécifique imprimé par l'architecte Alexander Bernardazzi au XIXe siècle, dans la période soviétique par Alexeï Stchoussev et l'architecture chaotique qui peut être appelée éclectique des années 90 du XXe siècle qui ne se conforme pas à aucun canon esthétique. L'auteur est persuadé que la ville a besoin d'un architecte visionnaire qui pourrait combiner les aspirations nationales et européennes pour donner un aspect unique à la ville. Dans ce contexte il est important de mentionner les maires Sebastian Teodorescu, Reindhold Scheibler et Anibal Dobjanschi, qui ont contribué à l'édification d'une ville européenne moderne.

Mots-clés: Chișinău Hôtel de Ville, les maires de Chișinău, styles architecturaux, architecte.

* * *

Problema supraviețuirii noastre ca națiune rezidă în problema identității. Arhitectura este unul din principalele suporturi ale identității.

Ar fi bine să ne întrebăm dacă Chișinăul a avut identitate.

Și putem răspunde că pe timpul țarismului, arhitectul Alexandru Bernardazzi a reușit să imprime o identitate specifică epocii, grație esteticii sale arhitecturale. Identitate dispărută în luna iulie 1941, când armata sovietică a incendiat și a dinamitat tot centrul Chișinăului.

O altă identitate sovietică i-a imprimat Chișinăului marele arhitect Alexei Șciusev,

originar din acest oraș, care a reproiectat capitala RSSM. Din anii '90 ai sec. XX ne confruntăm cu o arhitectură haotică pe care n-o pot numi eclectică din simplul motiv că nu respectă niciun canon. Iar primul element al identității unui oraș este totuși arhitectura. La ora actuală, arhitectura Chișinăului este cosmopolită.

Populația Chișinăului, româno-lingvă ca majoritate, dar lipsită de conștiință națională certă, fără doar și poate, nu sesizează tendința ce se impune – spre o identitate cosmopolită. Populația rusolingvă, absolut străină aspirațiilor naționale ale băștinașilor, promovează insistent o identitate cosmopolită. Și trecem în registru, ca argumentare și alte activități: economică – cosmopolită; politică – cosmopolită; biserica – neimplicată; administrația orașului – nu are accente identitare naționale, deoarece adoptă hotărâri cosmopolite.

În concluzie: ne dorim un oraș cu identitate națională, mai bine zis, cu față proprie, dar nu-l avem și n-o să-l avem în timpul apropiat, căci nu am însușit necesitatea promovării identității naționale.

Și totuși, Chișinăul are nevoie stridentă de un arhitect vizionar, care ar putea combina aspirațiile naționale cu cele europene și ar da Chișinăului fața lui irepetabilă, așa cum a avut-o odinioară.

Să nu uităm încă un moment. În 1941, comandoul NKVD-ului, condus de căpitanul Muhin, a distrus 87 de clădiri din centrul orașului și noi am considerat acest fapt drept o catastrofă pentru Chișinău, iar din 1990 până azi au fost demolate mai bine de o sută de clădiri-monumente, iar noi privim liniștiți, deși aceasta este, de fapt, o catastrofă abătută peste orașul nostru pe care conducerea lui îl socotește capitală europeană, deși el n-are niciun procent de troțurare...

Și aici este cazul să pomenim de unii primari uitați...

Istoria noastră este plină de mistere și surprize. Atunci când nu te aștepti sau îți se pare că totul este cunoscut, descoperi cu uimire că, de fapt, și lucrurile arhicunoscute au un al doilea strat, un fund dublu ca și la valizele contrabandiștilor.

* * *

Sebastian Teodorescu a fost avocat, născut în 1880, în comuna Prisaca, județul Olt. A făcut studii la Universitatea din București, unde și-a luat licența în drept. După care a activat în diverse funcții: șef al poliției Tulcea, primar în aceeași localitate, decan al Baroului de Tulcea, vicecomisar al guvernului în Cadrilater.

Primul Război Mondial l-a început fiind mobilizat în grad de locotenent și l-a terminat având gradul de maior în rezervă. Fișa lui personală atestă participarea la luptele duse în Bulgaria, Ardeal, Bucovina, Muntenia și la Mărășești.

În 1918 sosește în Basarabia odată cu primele detașamente ale Armatei Române și fără să ezite prea mult, după demobilizare, se stabilește cu traiul în Chișinău, reluându-și profesia de avocat.

În 1926 au loc primele alegeri administrative în Basarabia și S. Teodorescu candidează la postul de primar de Chișinău. Câștigă alegerile, devenind primul primar ales după Unirea din 27 martie 1918.

A depus o muncă enormă la reorganizarea muncii în primărie după tipicul administrației românești. A impus utilizarea legilor românești, a sistemului financiar și a demarat lucrări edilitare: troțurare, școli, străzi asfaltate în centru și la

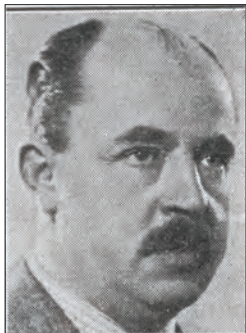
periferie, iluminare electrică, pompierie modernă ș.a.

Dar cel mai important moment este legat de bugetul municipal care pentru prima oară a atins cifra de 130 000 000 lei și a fost pe deplin realizat. Pe timpul mandatului lui, Teatrul din Chișinău a devenit național, prin ordinul ministrului culturii și cultelor A. Lapedatu.

Meritele lui Sebastian Teodorescu au fost menționate prin diverse distincții: *Coroana României* cu grade și panglică, *Virtutea Militară*, *Steaua României*, *Avântul Țării*, *Bărbăție și Credință*, *Mihai Viteazul*, *Serviciul Credincios* cl. I, *Răsplata Muncii*, medalia jubiliară *Carol I* ș.a.

A stat în fruntea Primăriei Chișinău până în 1927, după care și-a reluat profesia de avocat. În această delicată ocupație l-a găsit 28 iunie 1940...

* * *

Reinhold Scheibler era originar din Berlin, născut la 2 iunie 1889. Pasionat de literatură și filozofie, a făcut studiile universitare la Facultatea de Litere, iar destinul a făcut ca el să ajungă profesor de germană la Liceul Comercial din Chișinău. A mai lucrat profesor la Liceul Militar *Mănăstirea Dealului*.

Aici deschidem prima paranteză – tot el a fost unul dintre conducătorii Mișcării obștești *Straja Țării*. O mișcare foarte răspândită în rândurile tinerilor la finele anilor '30. Această mișcare își propunea să educe spiritul patriotic, devotamentul față de țară și chiar conștiința sacrificiului suprem pentru cauza libertății României.

Într-o Europă învăluită de fumul războiului, tineretul trebuia format în

spiritul de apărător al independenței țării, deoarece vecinii aveau pretenții teritoriale clare. Rusia sovietică declara deschis că va reocupa Basarabia. Ungaria pretindea să ia Ardealul. Bulgarii doreau ocuparea Dobrogei și toate aceste pretenții teritoriale erau secundate de două mari puteri imperialiste Rusia sovietică și Germania nazistă. Pentru ca munca pedagogică și activitățile patriotice să aibă un suport bine definit, R. Scheibler a fondat și a condus la Chișinău Muzeul *Straja Țării*, muzeu despre care astăzi nu se mai știe nimic, iar istoricii muzeografi nici nu-l pomenesc în monografiile lor. Tocmai de aceea considerăm oportun să sugerăm studierea minuțioasă a acestei teme, căci muzeul în cauză avea o menire aparte în viața spirituală și culturală a provinciei.

Un al doilea moment foarte important ține și de faptul că, în virtutea unor circumstanțe politice, Reinhold Scheibler o scurtă vreme a fost primar al municipiului Chișinău și comandant al Mișcării de cercetași. Despre activitatea lui în funcție de primar există foarte puține documente și numai o cercetare obiectivă ar restabili aceste file din biografia lui. Atunci când am întocmit bucletul *Primarii Chișinăului* nu cunoșteam biografia lui și nici anele istorice avute la dispoziție nu consemnau acest detaliu biografic.

Om cult, bun cunoscător al literaturii, R. Scheibler a tradus în limba germană din scrierile lui M. Eminescu, O. Goga, D. Bolintineanu ș.a. Pe lângă opera tradusă, în enciclopedia *Figuri contemporane din Basarabia* (Chișinău, 1939), este trecută și opera lui originală: *Mâna faraonului*, *Visul străjerului*, *Pe cealaltă cale* și *O noapte în tabără*.

Un alt moment curios din biografia lui R. Scheibler este legat de anul 1940, când NKVD-ul s-a interesat îndeaproape de destinul lui, suspectându-l de activități în favoarea Germaniei naziste. În dosarele

foștilor profesori de la Liceul Comercial, numele lui figurează în materialele anchetei și după întrebările puse putem deduce că anchetatorii construiau versiuni vizavi de activitatea lui la Chișinău.

N-au descoperit dovezi clare că ar fi condus vreo rețea clandestină de susținători ai mișcării hitleriste, dar se întrevede clar dorința de a crede în acest fapt.

Astăzi, când avem la dispoziție mai multe arhive, când au fost publicate suficiente materiale din arhivele apusene, cercetătorii ar putea să pună punct acestor suspiciuni și presupuneri.

Oricum ar fi, Reindhold Scheibler a fost al doilea german, care a stat în scaunul de primar al Chișinăului.

* * *

Colonelul **Anibal Dobjanschi**

avea și el fler de scriitor. A scris schițe, studii literare, versuri și chiar a editat o carte de nuvele: *Pagini din viață*. Și tot el a publicat niște pagini de memorii despre poetul Alexei Mateevici.

Născut în 1893, la Botoșani, a fost legat cu multe fire de Basarabia. A fost militar de carieră cu studii liceale la Botoșani și București, precum și studii militare la două școli de cavalerie: din Târgoviște și din Sibiu.

Anibal Dobjanschi a participat în războiul cu Bulgaria din 1913 și la Primul Război Mondial, cu începere din 1916. În 1918 ajunge la Chișinău, fiind căpitan. Avea deja experiența conducerii Regimentului 3 Roșiori dislocat în Chișinău, de unde este

trecut în fruntea Regimentului 2 Roșiori „Prunaru”, iar peste un timp revine la vechiul regiment. Un timp a fost prefect al județului Lăpușna.

Definitiv se stabilește cu traiul în Chișinău la 1922 și, cu anumite pauze, a locuit până pe 28 iunie 1940 în capitala Basarabiei, unde era preocupat de diverse activități: culturale, sportive, elitare ș.a.

S-a retras la timp din fața Armatei Roșii, dar în 1941 a revenit în armată și, spre surprinderea lui, a primit numire la Primăria Chișinăului. Orașul era distrus de bombardamente și de comandourile sovietice. Populația trebuia hrănită, îndestulată cu cele necesare și de asigurat o ordine elementară. Exista și o conducere militară care avea capriciile ei, de care trebuia să ții cont. Dar treptat, viața Chișinăului a revenit la normal. Apăreau ziare, se jucau spectacole, aveau loc serate literare cu oaspeți veniți din Vechiul Regat. Și această situație s-a menținut până în martie 1944, când administrația românească s-a evacuat a doua oară. A plecat și colonelul Anibal Dobjanschi, ultimul primar al administrației românești...

Acum câțiva ani la Muzeul de Istorie din Botoșani a fost vernisată expoziția *Decorațiile colonelului Anibal Dobjanschi*. În felul acesta, peste ani, pe firmamentul istoriei a reapărut numele fostului primar de Chișinău.

* * *

La sigur că și alți primari pot figura la rubrica *Primari uitați*, căci doar timpul are marele privilegiu de a alege cine și unde să rămână pe canavaua memoriei colective...

Chișinăul de ieri a avut arhitecți și primari, noi trebuie să-i susținem pe cei care vor edifica Chișinăul de mâine...